

DIN TAINELE ARGHEȘULUI

GEORGE GEORGESCU

Numele Argeșului atât de drag nouă Argeșenilor este unul dintre cele mai vechi nume păstrat de locuitori, prin tradiție, din limba strămoșilor noștri geto-daci.

După etimologia radicalului său fonetic vedem că la origine este pur dacic derivând ca parte de cuvânt chiar din tulpina străvechii cetăți Argedava de pe râul Ordessos sau Argessus consemnat de Herodot în „Istoriile sale“ (IV, 48) încă din sec. V, î.e.n.

Argedava era cetatea cea mare a Geților – „Arg“ însemnând ceva luminos ca Argos și chiar Argis zeul ciclop – în grecește de la care și provine prin flexiune obținându-se și forma Ordessos la cei din Pont, nu atât prin corupere cât prin contragere cum se arată și în dicționarul lui C. Alexandre din 1884 „orde“ în loc de „arge“ fiind o formă poetică sau o adaptare locală, în pronunție. În românește fiind clar ca și în latinește că „o“ poate deveni „a“ și invers la fel ca „o“ și „u“, iar „d“ trece în „g“ și „s“ în „ș“ în mod curent – de unde reese că Ordessos a fost tot una cu Ardessus de unde Argeșul de azi numit „cel luminos“ și datorită faptului că din nisipul lui se culegeau, cum știm din istorie, metalele luminoase, aurul și argintul. (Prin asemănare sau potrivire se pot identifica și celelalte râuri vechi după cum se amintesc ca mărime, Porata fiind Prutu Piretos, Siretul care se varsă în Prut din care cauză apare la Herodot un singur râu cu două numiri; Tiarantos, Tisa fiind la apus și între ele Naparis-Jiul, Araros, Oltul, Ordessos fiind Argeșul).

Și dacă au fost mai multe Argedave cu atât mai mult aceasta este cea principală la care a ajuns Acornion înainte de anul 48, î.e.n. la tatăl lui Burebista fiind capitala. Ori în document e vorba de o singură Argedava „departe“ de Dionssopolis și un singur „Ordessos“, (citat așa și de Polybius în sec. II, î.e.n. tot după Herodot) păstrate până azi prin cel de Argeș. Deci nemaifiind alta cu acest nume, aceasta e cea propriu-zisă, singura de pe Argeș numită Argeș și pusă pe harta lui Ptolemeu, în incunabulul din 1482, cam tot pe unde e Argeșul de azi.

Pronunția actuală cu sufixul „eș“ este mai nouă datând de la începutul Evului Mediu când limba poporului român era pe deplin formată la venirea Slavilor cărora a supraviețuit atribuind acest sufix și altor nume vechi ca de pildă „Mureș de la Maris“. În Cumania de la răsărit de Olt sau Muntenia de care se vorbea la 1247 se distingea bine în Argeșul de acum pământul lui Seneslau ca centru românesc „ca și până acum“ de la început nealterat cu ceva de Cumani mai ales ca nume cum s-a întâmplat în partea de răsărit și sud a țării de atunci unde se păstrează și -numiri cumane ca Teleorman și Vadul Cumanilor.

Cum ar putea să fie „cuman“, tătar, strein sau barbar un nume cu radical „dac“ ? – în plin centru românesc ? – Se cheamă Argeș și nu e Argeș ?

O dovadă că Ordessos sau Ardessus este același cu Argeșul de azi se confirmă prin numirea cu același nume la anul 371-372, când în calendarul got la 23 oct. se amintesc mai multe nume de martiri executați la gurile râului „Ardis“¹ – adică Argeș deoarece Ardes sau Ardesch s-a folosit în documente și de către „sașii“ din Ardeal urmașii goților, după limbă.

Trebuie subliniat apoi faptul că înainte de „Argessis“ al lui V. Pârvan de la început Ordessos din grecește sau Ardessus pe latinește (la fel ca în „dacă“ și în românește) a fost identificat cu Argeșul și Argedava cu orașul Argeș și de către străini și de români prin scris și tradiție deopotrivă. .

Mai întâi în incunabulul din 1482 care reproduce harta lui Ptolemeu din sec. II, e.n. conform numirii și coordonatelor deși „Argidava“ e pusă impropriu între Olt și Jiu, datorită puținelor date geografice, totuși, amplasarea așezării se află cu aproximație în Argeșul de azi, unde o găsim fixată mai adecvat la Abraham Ortelius, între Olt și Argeș numit Tiarantos; arătându-ne că e vorba de Argeșul nostru după cum aflăm din „Geografia veche“, de la anul 1768: „Dincolo de Aluta găsim numele e Ardeiscus astăzi Argis, care era purtat de un oraș și un râu ceea ce se găsește și acum. Se citește numele de „Ardessos“ și în Herodot“². La noi, Almanahul Statului, din 1837, la p. 183 ne informează: „Argeșul (dedemult numit Argesus și Ararus)“.

La 1860, Lancelot trecând prin Argeș și comentând apoi din Cronica pierdută a lui Murgu după Ubicini, precizează: „Istoria propriu-zisă a principatului Valahiei începe cu Curtea de Argeș care a fost întâia sa capitală religioasă și politică... Radu Negru... scoase din ruină orașele, Pitești, București și Târgoviște și-și așază scaunul de domnie la ARGIDAVA (care de la această renaștere poartă numele de Curtea de Argeș) și ca să împlinească dorința soției sale ridică aici un episcopat catolic... și făcură un cod de legi după care se cârmui Valahia până la sfârșitul sec. XV,... textul acestei legi s-a pierdut dar bazele lor după Vaillant până la Radu IV, ar fi următoarele: Toți români erau

¹ Istoria Bisericii Române, manual pentru inst. Teologice, vol. I, B. 1957, p. 61.

² Popescu Spineni, România în izvoare geografice și cartografice, B. 1978, p. 193.

egali fiindcă toți erau soldați... pământul aparținea statului... ducele era ales de popor... copiii suveranului nu moșteneau titlurile părinților lor... toate dregătoriile erau date numai de duce... un sfat de 12 bătrâni ajutau pe suveran. Adunarea poporului era chemată numai în momente foarte grele... țara era împărțită în jurisdicțiuni și dreptatea administrativă de câte un jupan... copiii aveau drepturi egale la moștenirea părinților... noblețea era personală și trecătoare. Erau nobili, toți moșnegi și toți moșneni... Prințul purta titlul de duce al Moldo-Vlahilor adică al Românilor din munți și de pe câmpii³.

(Moșia în devălmășie dintre oraș și mănăstire știm că s-a păstrat tot timpul la Argeș amintită încă de la 1560 iulie 6 ca fiind cedată de Neagoe Mănăstirii în schimbul altor moșii de la nord numite, Partea Sasului și Muscelul, până azi).

Expresia medievală „sub castro Argyas“, din 1336, 17-X-11-XI, cu care Argeșul de astăzi a intrat în istorie prin biruința lui Basarab I, în lupta din 1330, nu a fost un nume inventat atunci, fiind doar transcrierea latină a Argedavei; castru, la romani fiind sinonim cu „dava“ la daci și pentru „castru roman“ la Argeș care era cuprins în „limesul transalutan“ pledează și cărămida romană folosită la temelii Bisericii Domnești din oraș – așa cum s-a procedat și la vechea biserică a mănăstirii Bucovăț sau Coșuna din anul 1572, aflată în incinta cetății Pelendava de la Craiova. Iar pentru așezarea aici a Argedavei dacice, în împrejurimi pe înălțimi, pledează chiar necropola ei geto-dacică, autentică, din câmpul Rodovanului.

Așadar numele Argeșului s-a păstrat peste veacuri prin așezarea sa de pe Argeș de la Curtea de Argeș, la fel ca numele Mureșului prin „urbs Morisena“; Argeșul acesta legendar fiind și leagănul nostru care a păstrat prin latinitate, mult discutată, continuitate a neamului nostru.

* * *

Atunci când ceilalți istorici contemporani ilustrului istoric, Gh. I. Brătianu, înlăturaseră adevărul din Tradiția Istorică a Descălecatului, considerându-l a fi o invenție după modelul descălecatului din Moldova, numai acesta ca un bun patriot afirma categoric în 1945 în **Tradiția istorică a descălecatului**, că: „istoriografia nu mai are motive întemeiate de a o respinge“; tocmai ceea ce pe scurt putem și vom demonstra acum definitiv. Treceam peste cel care în „prânzul academic“ se autonumește „Haidău“, deoarece acesta a născocit mai întâi o „încălecăre“ a conducătorilor Severinului peste țara Făgărașului pe la 1180 și apoi o descălecăre în Muntenia pe la 1210. Primul și principalul adversar al descălecatului a fost și a rămas Dimitrie Onciul cu „**Radu Negru și Originile principatelor Țării Românești, 1890**“ cei de după el neaducând ceva nou sau inedit. El a conchis, după ce a văzut fiind

³ Le Tour du Monde, 1868, p. 214; Albina 1913, an XVI, nr. 50, p. 215.

evident din Cronologia Tabelară că Radu Negru înlocuia pe Radu Basarab: „ne lipsește orișice temei istoric pentru a admite descălecatul în înțelesul cronicilor în contra caruia toate celelalte știri privitoare la începuturile de Stat a Țării Românești depun mărturie. Dacă tradiția descălecatului are vreun fond istoric acesta nu poate fi decât întoarcerea ducatelor de Amlaș și Făgăraș posedate de Vladislav ca feude Ungurești. Desfăcându-se de Unguri, Radu, a trebuit să renunțe la posesiunea țării Făgărașului și Amlașului. Acesta pare să fi dat naștere tradiției cronicarilor Țării Românești despre descălecatul lui Radu Negru din Amlaș și Făgăraș, tradiție formată după analogia descălecatului Moldovei din Maramureș”⁴.

Iată netemeinicia părerilor lui Onciul: Mai întâi, Cronicile Moldovenești, nu existau decât după începutul sec. al XVI-lea pe când la noi erau „Memoriile” lui Murgu din sec. al XV-lea pe care le citează Luccari la 1605 în Analele sale la pag. 95, când vorbește despre Dan al doilea. S-a încercat să se spună că se referă numai la Dan al cărui sol a fost în acele memorii. Dar atunci, data de 1310, pe Negru Vodă de națiune ungară și cele despre fiicele lui Vlaicu, de unde le-a luat? – ar fi însemnat să existe mai multe „memorii” ale altora despre fiecare domn... Mai nou, lui N. Stoicescu despre „Descălecat sau întemeiere?” – i-a răspuns S. Gorovei arătând că „întemeiere” era în slavonă și „descălecat” în română.

Pentru înțelegerea descălecatului trebuie să ținem cont de unele adevăruri documentare esențiale. Mai întâi trebuie să nu uităm că la 1222, – țara Românilor – era în Făgăraș. Pe urmă că „Negru Vodă” e amintit înaintea cronicilor încă de la 3 mai 1549 și se referă sau înlocuiește numele de Basarab din care s-a format prin romanizarea sufixului arab din cuvântul Basarab (arab=arap și arap=negru). Expresia „dintru ungarie descălecat” din 1636 a lui Matei Basarab (1632-1654) este sinonimă cu ceea ce spune Luccari la 1605 „Negru Vodă de națiune ungară” și cu Cronica veche a țării transcrisă de Macarie al Antichiei la 1665 când spune „Primul care a cucerit țara Românească a fost Ancro voevod”. Însă tot Paul de Alep la 1657 a lămurit adevărul consemnând tradiția adevărată a descălecatului – „Românii aceștia trăiau în orașele maghiarilor sub cârmuirea craiului având un comes dintre ei. Acest comes a venit aici să-și pască odată caii pe acest pământ care era pe vremea aceea în mâinile tătarilor și lipsit de locuitori. Cerând așadar voia craiului el a venit și cu ajutorul lui Dumnezeu a izgonit pe tătari din acest ținut ... îl numeau pe acest comes, Negru Vodă”⁵.

Ori știm precis cine a descălecat la Câmpulung: Comisul Laurențiu, supranumit aici Negru Vodă, datorită mitului lui Negru Vodă-Basarab de după el care este cum știm iarăși cu precizie, întemeietorul țării și al dinastiei. Iată

⁴ Radu Negru ... în Opere, ed. 1958, vol I, pag. 398.

⁵ Călători sterini, VI, p. 170.

cum adevărul păstrat de tradiția consemnată adecvat la 1657 explică și împacă și descălecatul și întemeierea țării Românești dovedind că de fapt am avut în Muntenia și un descălecat al lui Laurențiu, fost voevod de Transilvania – nu simplu greav sub dominație streină – și Ban de Severin din 1260 și credem tot el chiar la 1291 când în urma cedării de către regele Ungariei a Făgărașului lui Ugrinus, vine și descăleacă la Câmpulung unde și moare la 1300; și o întemeiere sub Negru Basarab întemeietorul de la Argeș cu precizarea iarăși evidentă că numai o parte au descălecat din Țara Făgărașului cum vor mai face și între 1764-1800 sub numele de Ungureni tot așa cum nu toți din Dacia Traiană au trecut în sud în Dacia Aureliană și nu toți din sud au revenit în nord cum zice Cronica ci doar se subînțelege „o bună parte“. Și tot Descălecatul „în parte“ pe lângă adaptarea „ca trestia la vânt“ explică și „Miracolul“ supraviețuirii poporului român.

*

Vicina era una din problemele nerezolvate ale istoriei medievale românești. Urmărind cu atenție hărțile nautice vechi și în special cea a lui Marino Sanudo din 1320 în care se indică fluviul Vicinei ca braț al Dunării, numită și fluviul Vicinei înainte de vărsarea ei prin cele trei guri principale ale Deltei și chiar portulanele ulterioare ale Mării Negre în care așezarea este amplasată în partea de sud a Dunării înțelegem că Vicina nu poate fi decât în Dobrogea, dar unde anume? Ținând cont de Harta Catalană din 1375 și de însemnările manuscrise ale cartografilor, în care se arată că Vicina se află la marginea de apus a împărăției Hanului Uzbek de pe la 1342, putem preciza că se află în partea de nord a Dobrogei.

Însemnarea din *Compasso da Navigare* din anul 1296 prin care se arată că Vicina s-ar afla la „200 mile de la mare“ „De Aspera a la citta de Vicina C C millara sopra la dicto flume“⁶ nu precizează de unde și cum s-a făcut măsurătoarea și dacă cifra nu e cumva o greșală ca și celelalte la fel de exagerate din text; între Fanaro și Licostomo, fiind trecute 517 mile față de 343 în prezent și deci conține multe date eronate.

La Păcuiul lui Soare fiind prea aproape de Silistra și improprie pentru o (altă) mitropolie nu putea fi Vicina. Nici în Orașul de Floci sau la Isacea care se numesc de la început numai așa ca și – Pe cui – care apare cu același nume pe harta Borgiana, V, din sec. al XV-lea unde vedem la sud de Dunăre și înainte de Deltă o cetate cu numele de „Torre“ care în Borgiana VIII, din 1508, e trecută în același loc dar cu numele real de „Vicina“⁷.

Numai în locul al cărui nume păstrează chiar și alterat numele așezării,

⁶ *Etudes Balkaniques*, 2 / 1978, p. 128.

⁷ *Revista de istorie*, 10 / 1979, p. 141.

poate fi, deoarece Vicina era „iusta Danubiu“ (lângă, nu în).

Confirmarea ne vine dacă interpretăm cu atenție și documentul din 28 iulie 1358 de la Buda⁸ din care deducem că Vicina era cuprinsă numai între Ialomița și Siret în „drumul Brăilei“, care va intra în cuprinsul Țării Românești.

Putem afirma așadar că „vecina“ Vicina de unde Alexandru Nicolae Basarab (1343-1364) a adus pe mitropolitul Iacint la 1359 la Curtea de Argeș este așa cum era de crezut și așteptat tot la Măcin-v-trecând și în -M-nu numai în -s- cum avem Mpalica pentru Balica de unde Măcin în loc de Vicin sau Băcin. Un călător străin de pe la 1618 numește Brăila, chiar, „Măcinul domnului Țării Românești“⁹. Insula Vicinei fiind insula mare a Brăilei de azi.

* * *

Aducerea Sfintei Filofteia la Argeș la Biserica Domnească a fost posibilă potrivit evenimentelor între anii, 1369-1396 de către unul din domnii respectivi. După studiul lui D.R.Mazilu „Sfânta Filofteia de la Argeș“ (B. 1933), viața sfintei de la Argeș are trei variante care se aseamănă dar se și desosebesc. Astfel aducerea ei din Molivotul Pamfiliei de către Ioanițiu (1197-1207) cum ne spune Eftimie al Târnovei (după 1393 și până la 1404 când moare) e completată de Ioasaf al Vidinului la 1395 (unde ar fi fost adusă de la Târnova) prin amplasarea viețuirii martirei mai întâi în Palestina. Versiunea românească culeasă oral și de Paul de Alep, la 1657, dar mai ales de Neofit, I, (1738-1754), la 1746 însă nu urmează pe cele două precedente ci după cum s-a crezut mai apoi pe cea tradițională cu care ar fi venit și s-a alcătuit apoi la Argeș. Aceasta fiind pierdută, pierdut ar fi și prilejul de a mai afla documentat data aducerii și viața ei reală. La 1657, Paul de Alep, arăta că avea un „sinaxar“ care se credea că ar fi tot cel cules de Neofit la 1746 cu icosul și conoacul adecvat. Așa că mai aproape de adevăr părea varianta românească deși avea și ea două puncte de vedere greșite. Primul, aducerea îndată după moarte la voia ei la Argeș, în vârstă de 12-14 ani, născută fiind la 1206, nu e reală întrucât la acea vreme biserica nu era. Al doilea, aducerea de către Radu Negru sau Radu I este iarăși nesigură fiind influențată ca nume de Cronică. Așadar viața sfintei a fost alcătuită întâi de Eftimie apoi de Ioasaf și în urmă prelucrată „din auzite“ de Neofit la 1746; la fel apoi în manuscrisul românesc din 1807, de care s-a folosit Mineiul din 1811. La 7 decembrie, după ce s-a adus i s-a pus și Hramul (mult în urmă) după sfântul Nicolae.

Dacă a stat până în 1393 la Târnova și în 1395 se găsea la Vidin e cert că a fost adusă sigur în 1396 după bătălia de la Nicopole. Dar tot așa de cert poate fi și faptul că nepotrivindu-se viețile nu se pot potrivi nici datele. Deci numai

⁸ D.R.H.D., vol. I, 1977, p. 72.

⁹ Călători streini, V, 1973, p. 147.

găsirea vieții ei originale adusă cu prilejul venirii la Curtea de Argeș sau alt izvor care indică această aducere, ar preciza definitiv această chestiune, nealterând epoca aducerii ei ci doar data anterioară sau posterioară lui Radu I, cel confundat de Cronică cu Negru Vodă al tradiției ... Ori Viața ei inițială a fost scrisă de Eftimie. Însemnarea din Zbornicul Lovcean, din sec. al XV-lea cum că Eftimie scrisese și viața Sfintei Filofteia care se găsea atunci la Argeș, nu indică data ci faptul în sine. Rezultă definitiv că moaștele au putut fi aduse numai în urma „peripețiilor“ și după terminarea Bisericii Domnești – abia sub Mircea (1386-1418) fiul lui Radu (1377-1383).